

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Kunta

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

-

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

-

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

-

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

-

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

-

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhoitopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollasta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

-

Opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuojaja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

-

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

-

8) Opiskeluhoollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhoollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

-

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhoollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

-

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoittoa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätkö esityksen mukaista

ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

-

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Porin kaupunki toteaa lausuntonaan seuraavaa:

PORIN SIVISTYSTOIMIALAN LAUSUNTO

Hyvinvointialueen alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän perustamista on syytä tarkastella kriittisesti. Lähtökohtaisesti on epätarkoituksenmukaista luoda uusia tasoja opiskeluhuollon järjestämiselle.

Porissa on kehitetty opiskeluhuollon yhteistyöryhmän toimintaa osallistumalla kansalliseen kehittämispilottiin, johon haettiin keväällä 2019 ja joka toteutui syksyllä 2020. Kehittämistoiminnan lähtökohta oli se, että valtakunnallisesti oli viestitty kuntatason opiskeluhuollon ohjausryhmien ohjauksen olevan koulu- ja oppilaitostasolla vähäistä. Ohjausryhmien tehtävänä on suunnitella, arvioida sekä kehittää kunnan opiskeluhoitoa sekä ohjata oppilaitosten opiskeluhuollon toteutusta (suunnitelmat, resurssit sekä toiminnan painopisteet). Yhtenä vähäisen ohjauksen indikaattorina viestittiin siitä, että koulujen ja oppilaitosten opiskeluhoitosuunnitelmat sekä näistä johdetut käytänteet ovat hyvin erilaisia.

Ohjauksen vähäisyys tunnistettiin myös Porissa. Porissa opiskeluhuollon ohjausryhmän tehtävät on sisällytetty Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ohjausryhmän tehtävään. Näin varmistetaan monialaisuus, mutta opiskeluhuollon ohjauksen kannalta on haastetta käsitellä koulu- ja oppilaitosyksiköiden tarpeita, tarkastella suunnitelmia sekä määrittää opiskeluhuollon painotuksia. Etenkin yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutus kytkeytyy vahvasti koulun tai oppilaitoksen toimintakulttuuriin, tapaan osallistaa oppilaat/opiskelijat sekä huoltajat ja siihen, kuinka yksikkö osaltaan tukee kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista. Yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä ohjauksen tehtävä on erilainen, kun sitä verrataan yksilölliseen opiskeluhoitoon, mikä on tarkkarajaisemmin vastuutettua ammattihenkilöiden roolein ja tehtävin.

Kehittämisessä päädyttiin siihen, että Lasten ja nuorten ohjausryhmän yhteydessä toimii oppilas- ja opiskelijahuollon valmisteluryhmä, jonka tehtävänä on käsitellä yksiköiden opiskeluhoitosuunnitelmat, suorittaa arviointia, ohjata opetussuunnitelmatason kehittämistä. Valmisteluryhmä viestii Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmälle koulujen ja oppilaitosten tilanteesta ja toisaalta välittää Lasten ja nuorten hyvinvointityön painotuksia koulu- ja oppilaitostasolle, jossa monet hyvinvoinnin toiminnot ja toimenpiteet kohtaavat kohderyhmän.

On huomattava, että ohjauksen vaikuttavuuden ja suunnitelmiin kirjattujen yhtenäisten käytänteiden toteutumisen kannalta on opetuksen järjestäjällä tehtävä ja rooli. Toteuttaessaan tätä tehtävää ei ole tarkoituksenmukaista etäännyttää ohjausta perustason toiminnasta. Tulee pohtia, että pystytäänkö alueellisella hyvinvointialueen opiskeluhoollon ohjausryhmän tasolla huomioimaan opetuksen järjestäjien erilaiset tarpeet, hyödyntämään opetuksen järjestäjän tieto toimintaympäristön ja oppilaiden sekä opiskelijoiden tarpeista, henkilöstörakenteesta, henkilöstön osaamisresurssista ja esiintyvistä ilmiöistä. Edellä mainitut seikat osaltaan vaikuttavat opiskeluhoollon ohjauksen tarpeisiin.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoollon suunnitelma. Se laaditaan yhteistyössä opiskeluhoollon toimijoiden, opiskelijoiden sekä huoltajien kanssa. Koulutuksen järjestäjä vastaa myös opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvattujen asioiden toteutumisesta.

Hyvinvointialueen tulee kuitenkin varmistaa se, että alueen toiminta ei eriydy ja että alueen resurssit kohtaa tarpeet. Samoin on varmistettava, että monialaisuus toteutuu ja että palveluissa syntyy vähän tai ei lainkaan päällekkäisyyttä. Tätä varten tarvitaan säännöllistä foorumia, jossa hyvinvointialueen tarpeista ja palveluista välitetään tietoa, josta saadaan uutta tietoa perustasolle ja tuetaan perustason toimintaa esimerkiksi koulutuksella. Vastavuoroisesti hyvinvointialueen kuntien tarpeet voidaan jakaa yhteiseksi tiedoksi ja kehittämisen pohjaksi. Tässä mielessä on hyvä pohtia jonkinlaisen yhteistoimintaelimen muodostamista hyvinvointialueelle.

Edellä esitetty liittyy myös kunnan opiskeluhoollon suunnitelmaan ja kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Kummankin suunnitelman tulisi aidosti ohjata toimintaa ja vastata kunnan tarpeita. Hyvinvointialueen kuntien erilaisuus ja kehitys pitää huomioida etenkin silloin, kun lähestytään hyvinvoinnin tekijöitä laajasti sivistystoimen palvelujen näkökulmasta. Valmistelussa pitää ottaa huomioon se, että uudistuksessa on painotettu sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden yhdenmukaisessa toteutumisessa kansalaisten palveluissa. Näiden palvelujen yhdenmukaisuus on niiden luonteen vuoksi helpommin toteutettavissa.

Kuntien tehtävä tulevaisuudessa on jatkossakin vastata kunnan sivistyspalveluista. Tehtävä yhdistyy ehkä vieläkin vahvemmin kunnan elinvoimasta huolehtimiseen. Kasvatus- ja opetustoiminta sekä kulttuuri- ja vapaa-aika muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan toteuttaa hyvinvointia. Tässäkin mielessä kunnat eroavat toisistaan ja siksi voi esittää kysymyksen, kuinka yleiseksi suunnitelmat jäävät, jos suunnitelmaan kirjattujen asioiden oletetaan koskevan kaikkia hyvinvointialueen kuntia. Kunnan koosta riippuen, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee vastata kunnan tarpeita ja kunnan lapsia ja nuoria koskevan päätöksenteon pohjata yhteisesti sovittuihin asioihin. Samoin opetuksen järjestäjän toimintaa ohjaava opiskeluhoollon suunnitelman pitäisi sisältää esimerkiksi kunnan, kuntayhtymien ja yksityisten opetuksen järjestäjien esi- ja perusopetuksen oppilaiden sekä toisen asteen opiskelijoiden opiskeluhoollon toteutus.

Opiskeluhoollon palvelujen järjestämisen osalta järjestäytyminen yhdeksi hyvinvointialueeksi ei muuta edellytystä siitä, että opiskeluhoollon ei muodostaisi jatkossakin toimivan ja yhtenäisen

kokonaisuuden. Nykyisessäkin järjestämistavassa yhteistoiminta ja yhtenäisyys Porissa toteutuu, vaikka kuraattori- ja psykologipalvelut tuottaa sivistystoimiala ja opiskeluterveydenhuollon palvelusta vastaa perusturva. Palvelun toteutus on yhdenmukaista, mutta palveluiden saatavuus ja yhdenmukaisuus on kärsinyt resursseista, jotka opiskeluhuollolle on osoitettu. Opiskeluhuollon tarve oppimisen ja kasvun tukemisessa on kasvanut ja näin kuraattorien ja psykologien tehtävä on muuttunut enemmän yksilölliseen ja hoitavaan työskentelyyn erityistason palvelujen ruuhkautuessa. Samaan aikaan opiskeluterveydenhuollolle on tullut lisää velvoittavia tehtäviä terveystarkastusten muodossa. Aikaa yhteistoimintaan yksilöllisen opiskeluhuollon sekä yhteisöllisen opiskeluhuollon työryhmissä ja verkostoissa on haastavampaa löytää.

PORIN PERUSTURVAN LAUSUNTO

Hyvinvointialueen alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä on tarkoituksenmukainen toiminnan alueellisen yhtenäisyyden vahvistamiseksi.

Vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän perustamisesta on järkevää osoittaa hyvinvointialueen tehtäväksi.

On tarkoituksenmukaista, että kunta tai useampi kunta yhdessä laatii opiskeluhuollon toteuttamiseksi kunnan opiskeluhuoltosuunnitelman, joka liitetään lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Toiminnan alueellisen yhtenäisyyden vahvistamisen näkökulmasta myös alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma on johdonmukainen seuraus yhteistyöstä hyvinvointialueella. Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman valmisteluvastuu on luonnollista olla alueellisella yhteistyöryhmällä ja hyväksymisvastuu hyvinvointialueen aluevaltuustolla.

Näkemyksemme mukaan opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhuollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Opiskeluhuollon tietosuoja sääntelyn näkökulmasta haluamme painottaa, että käytännön soveltamista ajatellen salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen liittyvien määräysten tulisi olla selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. Esitysluonnoksen lakitekstistä ei mm. saa selvää käsitystä kenelle yksilökohtaisen opiskeluhuoltokertomuksen tietoja voi luovuttaa.

Kuraattorien asiakaskirjausten siirtyminen Kanta-palveluun olisi hyvä toteuttaa esitysluonnoksessa ehdotettua aikaisemmin eli aikaisemmin kuin 1.9.2024.

Kannatamme ehdotusta oppilaitoksen työntekijöiden velvollisuudesta olla yhteydessä psykologin ja kuraattorin lisäksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajaan, jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuollon palveluja. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan monimuotoisuuteen ja tässä siihen, että oppilas tai opiskelija voi tarvita myös esim. sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mahdollistamia palveluja.

Mielestämme on tarkoituksenmukaista, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä nykyisen Opetushallituksen sijaan.

Ehdotamme terveydenhuoltolain 16 ja 17 §:ien kouluterveydenhuollon ja opiskeluterveydenhuollon määritelmiin lisättäväksi mielenterveys- ja päihdetyön, jota tehdään yhteistyössä monimuotoisen psykiatrisen avohoidon kanssa. Lisäksi ehdotamme edellä mainittujen pykälien lakitekstiin lisättäväksi seuraavan maininnan: ”Erityistä huomiota on kiinnitettävä oppilaan edun toteutumiseen yhteisissä neuvottelutilanteissa.”

Jokelainen Johanna
Porin kaupunki